

**This is an electronic reprint of the original article.
This reprint *may differ* from the original in pagination and typographic detail.**

Author(s): Mäkinen, Minna; Wilmi, Jorma

Title: Liitoskohdassa : kuntaliitos arjen kokemuksina ja niistä kumpuavina mielikuvina

Year: 2016

Version:

Please cite the original version:

Mäkinen, M., & Wilmi, J. (2016). Liitoskohdassa : kuntaliitos arjen kokemuksina ja niistä kumpuavina mielikuvina. In S. Riukulehto (Ed.), *Kunnat, rajat, kulttuuri : muutkokemuksia* (pp. 207-233). Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia, 1418.

All material supplied via JYX is protected by copyright and other intellectual property rights, and duplication or sale of all or part of any of the repository collections is not permitted, except that material may be duplicated by you for your research use or educational purposes in electronic or print form. You must obtain permission for any other use. Electronic or print copies may not be offered, whether for sale or otherwise to anyone who is not an authorised user.

Liitoskohdassa

Kuntaliitos arjen kokemuksina ja niistä kumpuavina mielikuvina

Minna Mäkinen ja Jorma Wilmi

Arkiset askareet ja arjen harmaus ovat usein kuultuja luonnehdintoja, joilla kuvataan ihmisten jokapäiväiseen elämään liittyviä toimintoja, tapoja ja tapahtumia. Arkea määrittävinä tekijöinä nähdään toisto ja rutiininomaisuus. Arki ei ole mitään erityistä, vaan se tapahtuu päivittäin ja usein huomaamattomasti totuttua rytmiä noudattaen. Tutut rutiinit tekevät arjesta harmaata, mutta tuovat samalla turvallisuutta ja tunteen siitä, että asiat ovat hallinnassa. Ihminen elää arjessaan kuin kotonaan ja muokkaa arkensa yksilölliseksi, mikrotason kulttuuriseksi kentäksi.¹ Yksilöllisyydestään huolimatta arjen kehykset ovat myös kollektiivisesti määrittäviä. Ne puitteet, joiden varaan ihmiset arkensa rakentavat, ovat kulttuuristen tekijöiden (esimerkiksi tavat, tottumukset, perinteet) ja yhteiskunnallisten tekijöiden (esimerkiksi instituutiot, lainsäädäntö) vaikutuspiirissä. Kulttuurisen ja yhteiskunnallisen tason suhde on kiinteä ja vastavuoroinen: kulttuurisen tason muutokset ovat usein seurausta kansallisista ja kansainvälisistä yhteiskunnallisen tason muutoksista, mutta ne myös vaikuttavat yhteiskuntaa määrittävien arvojen sekä käytäntöjen muotoutumiseen.²

Arjen tutut toimintatavat eivät ole syntyneet tyhjästä tai itsestään. Rutiinit syntyvät vähitellen, kun ihmiset pyrkivät luomaan symmetriaa elämäänsä erilaisten henkilökohtaisten, kulttuuristen ja yhteiskunnallisten katkosten, häiriöiden ja uusien alkujen seurauksena.³ Erilaiset arkielämän säröt vaikuttavat arkeen ja asettavat huomion kohteeksi tavallisesti huomaamattoman arkisen elämän. Kuntaliitos ja siihen liittyvät prosessit ovat

¹ Arjesta käsitteenä ks. esim. Felski 2000; Heller, 1984; Jokinen 2003; Knuuttila 2006, 16–22.

² Esim. Frykman et al. 2009; Hämeenaho 2014, 18–19.

³ Ks. esim. Lönnqvist 1998, 30.

säröjä, jotka osaltaan nostavat kotikunnan arjen kehyksenä keskustelun alaiseksi – kotikunta korotetaan hetkeksi estradille. Kuntaliitoksen tapaisen murroksen myötä kotikunta asettuu toisaalta erilaisten virallisten lausuntojen ja jopa juhlapuheiden seremonialliseksi näyttämöksi ja toisaalta kuntalaisten arkeen liittyvien huolten ja toiveiden kohteeksi. Tässä artikkelissa tarkastelemme kuntaliitosta arkisen elämän näkökulmasta. Millaisena kokemuksena kuntaliitos näyttäytyy kuntalaisten elämässä. Minkälaiset kysymykset ja tunteet nostetaan keskusteluun, kun kotikunta liittyy osaksi suurempaa kaupunkia?

Tarkastelemme artikkelissa keskisuomalaista kuntaliitostapausta, jossa Säynätsalon kunta liittyi osaksi Jyväskylän kaupunkia vuonna 1993. Liitoksen aikaan Säynätsalossa oli noin 3 000 asukasta ja Jyväskylässä noin 70 000 asukasta, joten kyseessä on pienen kunnan liittyminen osaksi paljon suurempaa kaupunkia. Tarkastelemme liitosta säynätsalolaisesta näkökulmasta. Kuvaamme artikkelissa sitä, minkälaisia mielikuvia, tunteita ja käsityksiä kuntaliitos säynätsalolaisissa herätti. Pääroolin artikkelissamme saavat tavalliset kuntalaiset ja kunnassa toimineet päättäjät, heidän kertomuksensa siitä, miten kuntaliitos ja liitoksen valmistelu vaikuttivat heidän arkeensa.

Artikkelin ensisijaisena aineistona ovat teemahaastattelut. Haastattelut on tehty alun perin Minna Mäkisen vuonna 2007 tarkastettua lisensiaatintutkimusta⁴ varten. Vuosien 2002 ja 2003 aikana haastateltiin 45 säynätsalolaista, joista osa oli syntyperäisiä, osa paikkakunnalla kymmeniä vuosia asuneita ja Säynätsaloon vasta kuntaliitoksen jälkeen muuttaneita. Osa haastateltavista oli tavallisia kuntalaisia ja osa kunnallisessa päätöksenteossa mukana olleita virka- ja luottamushenkilöitä. Haastattelut tehtiin kymmenen vuotta sen jälkeen, kun Säynätsalon kunta liitettiin Jyväskylän kaupunkiin. Sen vuoksi haastatteluissa on paljon muistelua ja palaamisia kuntaliitoksen aikaisiin tapahtumiin. Muistot ovat kuitenkin aina kiinnittyneinä siihen tilanteeseen, missä ja miten muistelu tapahtuu. Lisäksi muistelulle on tyypillistä se, että muisteltuihin tapahtumiin ja mielikuviin sisältyy faktatiedon ohella niin sanottuja kerrottuja totuuksia. Omaan elämään liittyviä muistoja ripustetaan yhteisesti hyväksytyyn yhteisten muistojen kehykseen, mikä sekä lujittaa että testaa muistojen luonnetta ja niihin liitettyjä merkityksiä.⁵ Haastattelut sisältävät siten puhetta

⁴ Mäkinen 2007a.

⁵ Korkiakangas 1999, 174–175; 2006, 126.

henkilökohtaisista kokemuksista, käsityksistä ja muistoista, jotka ovat kuitenkin sidoksissa kollektiiviseen kulttuuriseen ympäristöön. Haastattelupuhe koostuu myös vastauksista haastattelijan esittämiin kysymyksiin, joten se on dialogisesti tuotettua tutkimusaineistoa.⁶

Haastattelujen ohella artikkelin aineistoon kuuluvat myös kuntaliitoksia koskevat sanomalehtikirjoitukset Keski-Suomen maakuntalehdessä *Keskisuomalaisessa* ja paikallisessa *Säynätsalo*-lehdessä ja *Säynätsalon Sanomissa*. Sanomalehtiaineisto (uutiset, taustoittavat artikkelit ja mielipidekirjoitukset) ajoittuu vuosille 1990–2010.

Tutkimusaineistona sanomalehtikirjoituksia tulee tarkastella omanlaisinaan representaatioina, joiden kautta lukijat saavat aineksia todellisuuskuvansa rakentamiseen.

Sanomalehtikirjoitukset ovat julkisia ja siten yhteisiä, sanomalehtijuttujen pohjalta keskustellaan, ne herättävät ja muokkaavat ajatuksia.⁷ Käytämme sanomalehtiaineistoa kahdella eri tavalla: Ensinnäkin sanomalehtijutut taustoittavat haastatteluja.

Sanomalehtiaineiston lukeminen on antanut mahdollisuuden tutustua ainakin osaksi samaan kollektiiviseen juttutodellisuuteen⁸ kuin haastateltavat. Toiseksi sanomalehtijutut toimivat tiedonlähteinä. Ne kertovat oman tarinansa siitä, miten liitosprosessi on edennyt ja minkälaisia tapahtumia siihen on liittynyt.

Haastatteluissa ja lehtikirjoittelussa korostuu niiden ääni, jotka ovat omassa yhteisössään ja sosiaalisessa ympäristössään aktiivisia osallistujia, kannanottajia ja keskustelijoita, artikkelimme tapauksessa aktiivisia säynätsalolaisia. Aktiiviset osallistujat eivät edusta hiljaisten kuntalaisten enemmistöä, jota oman kunnan asiat eivät erityisemmin kiinnosta. Lähdekriittisestä näkökulmasta on aiheellista kysyä, kenen ääni lähdeaineistossamme kuuluu? Kenen kunnasta puhumme? Liittyykö kunnallisten luottamushenkilöiden ja viranhaltijoiden haastatteluissa esiin tuleviin äänenpainoihin ja ilmauksiin vielä vallankäyttöä? Onko kunta artikkelissamme vain kantaaottavien ja ”vallakkaiden” kotipaikka? Ainakin osittain näin on. Samalla kuitenkin toteamme, että informanteiksemme valikoituneiden ääni ja heidän kokemuksena, muistonsa ja asioille antamansa merkitykset ovat yhtä arvokkaita kuin niiden, joiden ääni ei tässä yhteydessä pääse kuulumaan.

⁶ Säynätsalon tapauksen haastatteluaineistosta tarkemmin ks. Mäkinen 2007b.

⁷ Kärki 2005, 288.

⁸ Juttutodellisuudesta ks. Mäkilä 2007, 139–140.

Suomessa oli vuoden 2014 alussa 320 kuntaa.⁹ Suomalainen kunnallishallinnollinen järjestelmä toimii pääpiirteissään samalla tavoin eri kunnissa, mutta siitä huolimatta jokainen kunta on omanlaisensa maantieteellisen sijaintinsa, kokonsa, elinkeinorakenteensa ja historiallisen kehityksensä vuoksi. Jokainen kuntaliitos muodostuu omanlaiseksi prosessikseen, jota määrittävät paikalliset olosuhteet ja paikallinen keskustelu- ja päätöksentekokulttuuri. Artikkelin ensimmäisessä luvussa esittelemme pääpiirteissään Säynätsalon kuntana ja asuinpaikkana sekä 1990-luvun alussa käynnistyneen kuntaliitosprosessin Jyväskylän kaupungin kanssa. Toisessa, hyvin kuvailevassa ja laajassa, luvussa tuomme esiin niitä mielikuvia, tunteita ja käsityksiä, joita kuntaliitos haastateltavissa herätti liittyen palveluihin, asuinympäristöön ja etääntyvään hallintoon. Päätämme artikkelimme kolmanteen, kunnan merkitystä kuntalaiselle tarkastelevaan lukuun.

Kuva011.eps

Kuva 011. Jyväskylä, Säynätsalo ja Korpilahti

Säynätsalon saarivaltakunta

Säynätsalon asuttamisen alkuvaiheet sijoittuivat 1800-luvun viimeisiin vuosiin, jolloin jyväskyläläinen kauppias Johan Parviainen osti Pohjois-Päijänteen saaristoon kuuluneen asumattoman Säynätsalon saaren ja perusti sinne ensin sahan, myöhemmin vaneritehtaan ja rakensi vähitellen kokonaisen teollisuusyhteisön, jonka kaikki jäsenet olivat tavalla tai toisella yhtiöön sidoksissa ja palvelut yhtiön tuottamia. Säynätsalon menneisyyttä hallitsivat voimakkaasti vaneriteollisuuden ympärille rakentuneet puitteet ja perinteinen patriarkaalinen teollisuusyhteisön elämäntapa.¹⁰ Samantyyppisiä yhden suuren

⁹ Suomen Kuntaliitto 2014, Kunnat.net: Kuntajaot ja asukasluvut 2000–2014. Kuntien lukumäärän muutoksista, ks. tämän kirjan johdantoluku.

¹⁰ Rautjoki 1994, 12–13. Suomalaisesta perinteisestä patriarkalisesta elämäntavasta ja arjesta ks. esim. Viikuna 1996.

teollisuuslaitoksen ympärille ja varaan syntyneitä paikkakuntia on maassamme useita. Ne ovat asukasmääriltään pienehköjä, elinkeinorakenteeltaan yksipuolisia, ja ne sijaitsevat kasvukeskusten lähituntumassa ja muistuttavat asuinympäristöltään maaseudun ja kaupungin välimuotoa.¹¹

Säynätsalon kunta itsenäistyi vuonna 1924. Sitä ennen Säynätsalo oli ollut osa Korpilahden kuntaa ja vuodesta 1920 Korpilahdesta erotettua Muuramen kuntaa. Uudesta kunta-
statuksesta huolimatta, yhtiön¹² ote kunnan asioihin oli tiukka, koska kunnan kaikki maa-
alueet olivat yhtiön omistuksessa. Käytännössä yhtiön merkitys näkyi siinä, että yhtiön
edustajilla oli suuri sananvalta merkittäviä kunnallisia päätöksiä tehtäessä. Toisaalta
kuntalaiset pitivät itsestään selvänä, että yhtiö osallistuu kunnallisten tehtävien ja menojen
hoitamiseen. Näin asiasta kertoi yhtiöstä 1980-luvulla eläkkeelle jäänyt haastateltava:

Vaikka ei elintaso nyt niin mahtava ollu, mutta jokaisella oli kuitenkin koti ja asunto. Yhtiö puuttui aikalailla semmoisiin sosiaaliinkin asioihin. Jos jollain meni oikein huonosti, niin kyllä yhtiö sitten aina tuli. Minäkin, kun olin tehtaalla vastaavana, niin usein sattui, että tehtaan työnjohtaja soitti ja sanoi, että nyt pitäis ottaa semmonen mies taas töihin, että johtaja sanoi, että kyllä meidän pitää sille jotain järjestää.¹³

Yhtiön ylläpitämien vahvojen puitteiden ansiosta Säynätsalosta kehittyi sekä omien asukkaiden että ulkopuolisten näkökulmasta suljettu ja sisäänpäin kääntynyt paikkakunta. Saarella ei ollut juurikaan toimeentulomahdollisuuksia yhtiön ulkopuolella. Ne nuoret, jotka eivät halunneet tai päässeet tehtaan palvelukseen, joutuivat muuttamaan pois.¹⁴ Samoin kuin yleensä pienillä paikkakunnilla, myös Säynätsalossa kaikki tunsivat toisensa ja uudet asukkaat olivat pitkään paikkakuntalaisten silmätikkuina. Säynätsalolaisuuteen sisälle

¹¹ Valpola 1998, 71.

¹² Vuoteen 1936 asti Joh. Parviaisen Tehtaat Oy, vuoteen 1990 asti Enso-Gutzeit Oy ja sen jälkeen Schauman Wood Oy.

¹³ KSMA-JYEL 02/433:21.

¹⁴ Peuranen 1994, 468–473. ”Täällä oli kova kuri, kun minäkin menin tehtaalle töihin, siellä oli sahalla tuomioistuin. Jos sanottiin, että mies piti pahoin vaimoan, niin joutui aika kovaan kuritukseen. Jos täällä kylällä esiintyi henkilö juovuksissa, se oli automaattisesti lähtö saarelta.” (KSMA-JYEL 02/433:27.)

pääseminen saattoi kestää useita vuosia.

Kyllä tämä semmonen Payton Place oli. Niinhän yksikin mies sano, oli tullut Säynätsaloon 1945 ja hän puhu 90-luvulla, vaikka oli Säynätsalossa aika kauan ollu, että "en minä säynätsalolainen ole, ei minua säynätsalolaiseksi lasketa, koska säynätsalolaisia on ainoastaan ne, jotka on täällä ennen sotia syntynyt".¹⁵

Säynätsalo rajautui sekä maantieteellisesti että mentaalisesti muusta ympäristöstään, mutta saarivaltakunnan sisälläkin oli raja-aitoja, jotka määrittivät monia säynätsalolaisten arkisia toimia asuinpaikan valinnasta yhdistys- ja harrastustoimintaan. Paikkakunta jakautui asukkaiden yhteiskunnallisen ja ammatillisen aseman mukaisesti: yhtiön hallintohenkilökunta erottui tehtaiden työläisistä. Samalla tavoin Säynätsalon punaisen värin kyllästämä poliittinen kenttä oli kahden työväenpuolueen, usein kiihkeäkin taistelutanner.¹⁶

Tää säynätsalolainen joukko, se jakaantu kyllä hyvin selvästi. Eli ensiks oli tämmönen luokkajako, eli tehtaan korkeammissa viroissa olevat niin sanotut herrat asuivat jopa eri puolella saarta. Ja tämän lisäksi Suomen punaisin kunta, siellä oli työväenpuolueilla, sosiaalidemokraateilla ja kommunisteilla aina enemmistö kaikissa kunnallisissa luottamiselimissä. Ja erot näitten ryhmien välillä olivat aika ankarat. Siitä huolimatta et ne oli työväenpuolueita, niin kyllä aika kieroön katseltiin toinen toisiamme.¹⁷

Kolmanneksi säynätsalolaisia jakoi se, että asutus on pääosin sijoittuneena kolmelle saarelle. Säynätsalon saari, Lehtisaari ja Muuratsalo muodostivat kukin oman yhteisönsä. Aluksi

¹⁵ KSMA-JYEL 02/433:28.

¹⁶ Peuranen, 1994, 470.

¹⁷ KSMA-JYEL 02/433:7.

saarten erillisyyteen oli luonnollinen selitys: niiden välissä ei ollut siltoja ja siksi kulkeminen saarelta toiselle ei ollut aina helppoa. Saarten välille rakennettiin sillat vuosina 1948 ja 1957, mutta siitä huolimatta saaret ovat säilyttäneet omaa yksilöllisyyttään, kuten eräs säynätsalolainen haastateltava asiaa kuvailee:

Jotain näissä saarissa on, että ne elää omaa elämäänsä. Me ollaan muuratsalolaisia, me ollaan lehtisaarelaisia, me ollaan säynätsalolaisia. Se on se, mitä en ole saanut selville. Saarten välinen eroavuus on täällä valtava. Jokainen on ylpeä siitä omasta saarestaan. Määkin oon ylpee pääsaaresta. Kyllä se on jännä.¹⁸

Tultaessa 1970-luvulle yhtiön kiinnostus kunnan asioihin alkoi vähetä ja se ryhtyi rajoittamaan panostustaan sellaisiin kunnallisiin toimiin, jotka eivät suoranaisesti liittyneet teollisuuden edistämiseen.¹⁹ Näin Säynätsalon kunnan oli otettava aikaisempaa suurempi rooli paikkakunnan ylläpitämisessä ja kehittämisessä. 1980-luvun alkupuolelta lähtien yhtiö luopui maaomistuksistaan ja siten kunta saattoi tarjota tonttimaata muillekin kuin yhtiön työhön tuleville asukkaille. Avoimemman tonttipolitiikan ansiosta Säynätsaloon muutti vähitellen uusia asukkaita, jotka eivät olleet millään tavoin sidoksissa yhtiöön vaan kävivät töissä Säynätsalon ulkopuolella.

Säynätsalossa oltiin uuden muutoksen edessä 1990-luvun alussa. Päätäjien neuvottelupöydissä ja vähän myöhemmin myös julkisuudessa ryhdyttiin puhumaan vaneriteollisuuden kohtalosta ja kuntaliitoksesta Jyväskylän kanssa: Säynätsalon liittäminen Jyväskylään pelastaisi vaneritehtaan, muussa tapauksessa vaneriteollisuus lopetettaisiin Säynätsalosta.²⁰ Liitossuunnitelmat etenivät nopeasti neuvoa-antavaan kansanäänestykseen, jossa säynätsalolaiset antoivat selkeän tuen liitoksen toteuttamiselle.

¹⁸ KSMA-JYEL 02/433:30.

¹⁹ Havila 1994, 187–189.

²⁰ Keski-suomalainen 8.9.1991: *Vaneritehtaan syötti kuntapomoille. Liitoskissakin voi nousta vanerikeskustelussa pöydälle. Kuntaliitos hinnaksi Säynätsalolle?*

Miltei 80 % kuntalaisista käytti äänioikeuttaan ja heistä 72,65 % kannatti liitosta.²¹

Kansanäänestystä kutsuttiin vanerivaaliksi, ja sen selkeästi kuntaliitosmyönteinen kanta oli osaltaan seurausta kunnan huonosta taloudellisesta tilanteesta ja erityisesti pyrkimyksestä säilyttää vaneriteollisuus Säynätsalossa.

Vanerivaalien tulosta on mahdollista selittää myös kulttuurisesta näkökulmasta, jolloin huomio kiinnittyy yhtiön rooliin säynätsalolaisten arjessa ja mielenmaisemassa. Pienillä teollisuuspaikkakunnilla yhtiön takaaman taloudellisen ja sosiaalisen turvan ohelle rakentuu kulttuurinen kenttä, joka tarjoaa asukkailleen identifikaation ja yhteisöllisyyden aineksia. Kulttuurisesta näkökulmasta tarkasteltuna Säynätsalossa tehty kuntaliitospäätös viittaa siihen, että tehtaan lakkauttaminen olisi ollut suurempi uhka säynätsalolaisuudelle kuin kunnallisen itsenäisyyden menettäminen.²²

Säynätsalolainen ei voisi kuvitellakaan, et Säynätsalo olisi olemassa ilman tehtaita. Et jos tässä nyt uhataan sillä, että teiltä otetaan tehdas pois, niin silloin se on ihan sama ollaanko me itsenäisiä vai ei.²³

Vuoden 1993 alusta toteutunut kuntaliitos Jyväskylän kanssa takasi tehtaan toiminnan jatkuvuuden ja tehtaan säilymisen säynätsalolaisessa maisemassa. Tästä huolimatta kuntaliitos aiheutti haastateltavien keskuudessa epävarmuuden tunteita. Mitä kuntaliitos Jyväskylän kanssa tuo mukanaan? Kotikunta jää tavallisesti huomaamattomaksi ja hahmottamattomaksi osaksi päivittäisiä rutiineja, mutta kuntaliitostilanteessa sen merkitys tulee esille. Kuntaliitos on prosessi, joka saattaa kuntalaiset tietoisemmiksi omasta kunnastaan. Näin tapahtuu varsinkin silloin, kun pienempi kunta on liittymässä osaksi suurempaa kuntakokonaisuutta. Kuntaliitoksen suunnittelun ja toteuttamisen yhteydessä kotikunnan tilasta ja tulevaisuudesta puhutaan ja kirjoitetaan, ihmiset kiinnittävät huomiota

²¹ Säynätsalon kuntaliitoksen vaiheista tarkemmin ks. Mäkinen 2009, 55–71; Valta 1994, 426–436.

²² Mäkinen 2013, 298–299. Puunjalostusteollisuuden ympärille rakentuneen yhteisön elämästä ks. esim. Kortelainen 2008. Menneisyyden, perinteiden ja muutoksen suhteesta ks. Petrisalo 2001.

²³ KSMA-JYEL 02/433:7.

kotikuntansa asioihin tavallista enemmän, jolloin kuntaan liittyvät merkitykset ja sidokset tulevat näkyvämmiksi.²⁴ Seuraavassa luvussa kuvaamme kuntaliitosta haastateltujen säynätsalolaisten arkiseen elämään vaikuttaneena tapahtumana. Millaiset asiat nousivat keskusteluun kuntaliitosta suunniteltaessa ja liitoksen toteutumisen jälkeen?

Pelkoja, toiveita ja sopeutumista arjen kehysten muuttuessa

Palvelut

Kuntaliitossuunnitelmien tullessa julkisuuteen, kuntalaisten keskuudessa syntyy keskustelua siitä, miten kuntaliitos tulee vaikuttamaan asukkaiden arkeen, varsinkin käytettävissä olevien kunnallisten palveluiden saatavuuteen, saavutettavuuteen ja laajemmin omien asioiden hoitamiseen. Keskusteluja käydään erilaisilla foorumeilla, virallisissa keskustelu- ja informaatiotilaisuuksissa, Internetin keskustelupalstoilla sekä kuntalaisten kohdatessa toisiaan. Virallisissa tilaisuuksissa asioista puhutaan laajempina kokonaisuuksina, juttutuokioissa ja torikokouksissa lähtökohdat ovat henkilökohtaisempia ja jokapäiväiseen elämäntilanteeseen liittyviä.

Arkinen elämä kuntalaisena on yksilöllistä, ja se vaihtelee elämäntilanteiden mukaan. Kuntalaiset ovat eri tavoin kiinnostuneina kotikuntaansa ja käyttävät kunnallisia palveluja eri tavoin riippuen esimerkiksi siitä, minkä ikäisiä he ovat. Samalla tavoin taloudellinen asema ja perhesuhteet vaikuttavat asukkaiden kuntasidonnaisuuteen. Tämän seurauksena kuntalaisten kuntaliitokseen kohdistamat pohdinnat, huolenaiheet ja toiveet vaihtelevat ja saavat aineksia eri lähtökohdista. Haastateltujen säynätsalolaisten tavallisimpana huolenaiheena, jopa pelkona oli erilaisten kunnallisten palvelujen mahdollinen ja jopa todennäköinenkin heikentyminen vallitsevaan tilanteeseen verrattuna. Konkretisoituhan

²⁴ Mäkinen 2013, 282. Paikan muuttuvista asemista ks. esim. Karjalainen 2006. Arkisen elämän huomaamattomuudesta ks. esim. Frykman & Gilje 2003; Hämeenaho 2014, 73–74.

kunnan rooli ja näkyvyys kuntalaisten arjessa näkyvimmin juuri palveluissa.²⁵

Säynätsalon ja Jyväskylän kuntaliitosta suunniteltaessa palvelujen huononemista pelättiin erityisesti siitä syystä, että Säynätsalossa olisi entuudestaan paremmat palvelut kuin monissa muissa Jyväskylän kaupunginosissa, ja arveltiin, että tällainen epätasapainoinen tilanne ei voisi kaupungin näkökulmasta vallita pitkään. Tiedettiin, että tilanne, jossa ”ottolapsesta tulee liian tärkeä emolle”,²⁶ ei olisi kestävä. Sen vuoksi pelättiin, että kouluja tultaisiin yhdistämään, vanhusten hoitopalvelut heikkenisivät ja vähitellen kaikki kunnalliset palvelut pitäisi hakea Jyväskylästä. Pelättiin, että kaikki palvelut lasketaan tavallisen pienen lähion tasolle.²⁷

MM: Liittykö siihen [liitokseen] uhkia ja pelkoja?

XX: Esimerkiksi terveystalvelut oli yks semmonen, mitä on pelännyt, että missä ajassa ne häipyy. Onhan sieltä jotain häipynytkin, mutta ei niin paljon kuin mitä aikoinaan pelkäs, kun niitä ainakin ite on käytetty.²⁸

Liitoskeskustelujen ympärillä oli pelkoa ja epävarmuutta tulevaisuudesta, mutta toisaalta ajateltiin, että kuntaliitos toisi mukanaan myös toivoa paremmasta – tai ainakin hiukan vauraammasta – tulevaisuudesta. Säynätsalossa toivottiin, että liitos turvaisi vaneritehtaan teollisten työpaikkojen lisäksi myös kunnalliset työpaikat mahdollisimman pitkälle. Vauraampien vuosien takeena nähtiin kuntaliitoksen yhteydessä tehty liitossopimus ja siihen liittyvät ”porkkanarahat”, jotka mahdollistivat viisivuotisen investointiohjelman laatimisen Säynätsalon infrastruktuurin kohentamiseksi. Liitos mahdollistaisi kuntalaisten käyttöön muun muassa paremman tiestön ja kunnallistekniikan.²⁹

²⁵ Ks. esim. Puustinen 1998.

²⁶ KSMA-JYEL 02/433:24.

²⁷ *Säynätsalo*-lehti 11.9.1991: Lukijan kynästä, ”Vain muutaman markan tähden...”.

²⁸ KSMA-JYEL 02/433:34.

²⁹ KSMA-JYEL 02/433:36.

Ensimmäiset merkit kuntaliitoksesta näkyivät Säynätsalossa jo ennen varsinaisen liitossopimuksen voimaantulua. Syyskuussa 1992 säynätsalolaiset saivat ikään kuin tervetuloilmoituksena kaupunkilaisiksi postilaatikoihinsa *Jyväskylän kaupungin tiedotuslehdessä*, jonka jakelualue tulevaisuudessa kattaisi myös Säynätsalon uuden kaupunginosan. Myös kaupungin vapaa-aikavirasto antoi oman tervehdyksensä etuajassa pystyttäen jääkiekkokaukalon Säynätsaloon.³⁰ Kuntaliitoksen astuttua virallisesti voimaan 1.1.1993 lisää merkkejä liitoksen toteutumisesta alkoi ilmaantua nopeasti muun muassa teiden asfaltoimisen, kevytväylien rakentamisen ja puistoalueiden siistimisen muodossa. Liitossopimuksen investointiohjelma siirrettiin siten heti käytännön tasolle ja Säynätsalon kasvojenkohotus saattoi alkaa.

MM: Muuttuko se arki jollain tavalla, kun heräsit 1.1.1993 kaupunginosalaisena?

XX: Eipä siinä. Eipä kai se elämä kuntalaisena hirveesti muuttunut. – – Sitten sen, minkä rupes huomaan oli se, kun ruvettiin tekeen hienoo asfalttitietä ja kirkastaan katuvaloja. Tottakai jokainen koki sen hirveen hyvänä asiana. Ne rupes näkyyn katukuvassa ja helpottaa jokaisen arkea ja kulkemista.³¹

Kuntaliitoksen yhteydessä allekirjoitettu liitossopimus ja porkkanarahat antoivat säynätsalolaisille materiaalista hyvää, ja sen lisäksi sopimus takasi palvelutason vakauden sekä kunnallisten työpaikkojen säilymisen uuden työnantajan palveluksessa kuntaliitoksen ensimmäisen viisivuotiskauden ajan.³² Tämä viisivuotinen investointiohjelma ja sopimus porkkanarahoineen olivat säynätsalolaisille eräänlainen pehmeä lasku uuteen kaupunginosalaisuuteen. Kun liitoksen ensivaiheissa tapahtumat olivat myönteisiä ja kuntalaisten arkea helpottavia, niin pahimmat pelot ja ennakkoluulot hiukan hälvenivät. Haastatteluissa säynätsalolaiset olivatkin sitä mieltä, että kuntaliitos ei ensimmäisinä

³⁰ *Säynätsalon Sanomat* 15.10.1992: Toinen vaihe kaupunginosaksi muuttumisessa. Vapaa-aikavirasto ryhtyi toimiin.

³¹ KSMA-JYEL 02/433:20.

³² KSMA-JYEL 02/433:1.

vuosina muuttanut kovinkaan paljon heidän arkeaan tai edes näkynyt jokapäiväisen elämän tasolla.

MM: Kun kuntaliitos toteutettiin, niin muuttiko se teidän elämää jotenkin, esimerkiksi palvelujen käyttämistä tai liikkumista muuten?

XX: Ei se oikeastaan ainakaan nopeassa aikataulussa. Ei se loppujen lopuksi semmoseen [arkeen] vaikuttanut. Se oli enemmän vaan niin kuin asia ja se meni sitten niin ja se oli sitten niin. En mä sitä sitten sen enempää ajatellukkaan. Ajattelin, että tässä pärjään lopun elämäni, olkoon sitten missä vaan. – – Se [liitossopimus] oli semmonen, joka lievensi sitä, ei tullu töyssyä sille kohtaa. Se vaan meni sillai joustavasti. Jos ei sitä olis ollu, niin olis saattanut olla aikamoinen töyssy.³³

Kunnan itsenäisyyden aikana Säynätsaloon oli luotu peruspalveluverkosto, joka takasi palveluiden hyvän, jopa muihin kaupunginosiin verrattuna paremman, saatavuuden liitoksen ensimmäisinä vuosina. Mutta säynätsalolaiset ymmärsivät, että pitkään tämä muita kaupunginosia parempi tilanne ei jatkuisi, ja siksi liitossopimukseen kirjatun viiden vuoden myötäjaisajan päätyminen loi uusia uhkakuvia.

XX: Niin, se [vuosi 1997] oli seuraava uhkaraja siinä, semmonen maailmanlopun päivämäärä. Kyllähän tää niin kauan on turvattua, mutta entäs sitten. Kaikki sitä vähän niin kuin pelolla ootti, että mitäs sitten tapahtuu.

MM: No tapahtuko jotakin?

XX: No ei mitään yhdessä yössä järisyttävää ja kauheeta, että kaikki olis otettu uuden vuoden yönä pois tai jotain. – – Sillai voi sanoa, että on tapahtunut, mutta ei mitään isoo järisyttävää yhdessä yössä. Pieniä juttuja pikkuhiljaa. Aina kun yhden karvain

³³ KSMA-JYEL 02/433:22.

mielin nielet ja kerkeet sen aatella, että nyt ei sitä enää ole ja hetken huokaset, niin taas tulee joku toinen seuraava pikku juttu.³⁴

Tuon uhkakuvia herättäneen vuoden 1997 jälkeenkin Säynätsalossa on eletty kaupunginosalaisen elämää. Valtakunnallisella tasolla paljon puhuttu tiukka kunnallistaloudellinen tilanne on ulottanut vaikutuksensa myös Säynätsalon saarille. Arkista elämää varjostaa edelleen uhka siitä, että palveluja leikataan entistä enemmän, sillä Jyväskylän kaupunki on joutunut tarkasti miettimään palvelurakenteensa kokoa, muotoa ja sijoittumista. Tässä yhteydessä myös Säynätsalon palvelut ovat olleet aika ajoin suurennuslasin alla.³⁵ Siitä huolimatta terveyskeskus, kirjasto, koulut, päiväkodit sekä kunnantalon aluetoimisto tarjoavat edelleen mahdollisuuden tiettyjen paikallisten palvelujen käyttämiseen Säynätsalossa. Aluetoimistossa voi hoitaa kaupungin vuokra-asuntoasioita, maksaa erilaisia kaupungin laskuja tai saada palveluohjaajalta neuvoja ja lomakkeita erilaisten terveys- ja sosiaalipalveluihin kuuluvien asioiden hoitamiseen. Tämä palvelupiste on erityisen tärkeä kaupunginosan ikääntyneemmille asukkaille. Vuoden 2005 lopulle asti aluetoimistossa työskenteli myös kaupunginosasihteeri, joka omalta osaltaan toimi linkkinä säynätsalolaisten ja kaupungin välillä.

Säynätsalolaiset ovat joutuneet vähitellen suuntaamaan asioimisreittinsä entistä korostuneemmin kohti kaupungin keskustaa. Yhä useammin omien asioiden hoito vaatii joko bussi- tai automatkan pengertien kautta Jyväskylän keskustaan. Samoin Säynätsalossa työskentelevät kaupungin työntekijät ovat joutuneet kuntaliitoksen myötä tekemään paljon kokous- ja muita työmatkoja kaupunkiin. Säynätsalossa arvellaankin, että matka kaupungin keskustasta Säynätsaloon olisi pidempi kuin matka Säynätsalosta keskustaan. Näin asiasta keskustelivat kaksi eläkeikäistä haastateltavaa:

³⁴ KSMA-JYEL 02/433:20.

³⁵ *Säynätsalon Sanomat* 16.9.1998: Kaupunginosavaltuusto vetoaa kaupunginvaltuustoon: Säynätsalon terveys- ja sosiaalipalvelut on turvattava.

Keskisuomalainen 15.3.2004: Säynätsalon koulu säilytettävä (mielipidekirjoitus).

Keskisuomalainen 27.9.2007: Säynätsalon laboratoriopalvelut takkuavat yhä.

XX: Mää oon vähän nyt ollu suoraan sanoen pahalla päällä siitä, että tuota niin täällä ei oo meiän ikäsille järjestetty oikeestaan mitään kaupungin puolesta.

ZZ: Nyt on.

XX: Tä? Se yks ainut. Mennään aamuhalliin, tonne uimahalliin, niin päästiin sinne, sitte tultiin niiku takasi. – – Että tämä on niin hyvä asia ollu meille, jotka nyt on käytetty sitä, että sitä älkööt sitte lopettako missään nimessä. Mut että kyl mää niinku toivosin jotakin muutakin tänne. Nii ne sano et onhan meillä täällä kaupungissa, että siis kantakaupungissa järjestetty, että eihän tänne nyt niin pitkä matka oo. Mää sanoin, et kokeilkaapas, et joku päivä laittaisitte tänne vakituisen semmosen [palvelun], että ois, ettei siellä ois sinä päivänä, että silloin mennään Säynätsaloon, niin arvatkaapa montako tulee. He sano et se on niin kallista. Mut se ei oo koskaan kallista, ku meiän pitää lähteä kaupunkiin päin.³⁶

Asuinympäristö

Palveluiden heikentymisen ohella säynätsalolaiset olivat huolissaan myös kaavoitukseen kohdistuvista mahdollisista muutoksista. Kuntalaiset pelkäsivät, että kaupungin kaavoituspolitiikka muuttaa säynätsalolaisten asuinympäristön eli arkisen elämän tutut ulkoiset puitteet ja saarten kokonaisilmeen aivan erilaiseksi. Säynätsalolaiset arvelivat, että luonnonläheinen ja väljä asuinympäristö saattaisi hyvinkin vuosien saatossa muuttua kaupunkimaisemmaksi ja tiheämmäksi. Pientalojen tilalle tai naapureiksi rakennettaisiin kerros- ja rivitaloalueita ja varsinkin rantojen kohtalo aiheutti huolta.

XX: Ja sitten vähän tuntu, että asfaltoikohan ne kaikki rannat täällä, kun se kohdistu just täntyypisiin se näkyvä tekeminen, tienrakentaminen esimerkiksi on korostunut hirveesti siinä. – – Kaikennäkösiä semmosia juttuja, jotka sotii semmosta asumista vastaan, mihin siellä on ihmiset tottunut.

³⁶ KSMA-JYEL 02/433:36.

YY: Just kaupungistumista ja kaupungistamista vastaan, se oli minkä takia alunperin olin [vastaan]. Se on vñän sama asia, kuin että on väärin asua kerrostalossa siellä. Ihan yhtä väärin, jos kaikki puut katkottais ja tehtäsi puistoja ja muuta vastaavaa tilalle.³⁷

Säynätsalon mahdollinen kaupungistuminen nähtiin myös myönteisenä kehityksenä. Jyväskylän kaupunginosana Säynätsalo tulisi olemaan osa monipuolisempaa ja virkeämpää toimintaympäristöä, mikä kohentaisi Säynätsaloon liitettyä mielikuvaa ja lisäisi kiinnostusta aluetta kohtaan ja sitä kautta liitos toisi taloudellista vakautta alueelle. Kuntaliitos lisäsiikin muuttoautoliikennettä Säynätsalon suuntaan. Haastateltavat kertoivat, että liitoksen jälkeen Säynätsalo on vähitellen muuttunut, kun kaupungista on muuttanut uusia asukkaita Säynätsalon saarille. Vanhat poliittiset ryhmittymät sekä niiden väliset raja-aidat ovat menettäneet merkitystään ja yleensäkin pienen paikkakunnan joskus ahdistavakin ilmapiiri on avartunut ja virkistynyt. Vilkastuneen muuttoliikkeen ja uusien asukkaiden myötä paikkakunnalla nähtiin olevan enemmän vierautta ja sitoutumattomuutta kuin aikaisemmin.

MM: Onko sulla näkemystä tai mielipidettä siitä, että kun tää kuntaliitos toteutu, niin onko sen jälkeen Säynätsalon luonne muuttunut, onko tällä kuntaliitoksella ollu vaikutusta?

XX: Kyllä se on kirjavoittanut sitä asukaskantaa, että nykyään ei itekään enää tunne kaikkia kuntalaisia, kun tänne on tullut niin paljon muualta muuttaneita ja uusia, niin ei niihin sillai ole kerinnyt tutustua, kuin sillon 25 vuotta sitten, kun minä tulin, että kaikki uudet aina tiedettiin ja tunnettiin. Että se on muuttunut sillai lähemmäs sitä, mitä kaupungissa on, että ei kaikkia sillai tunneta enää.³⁸

³⁷ KSMA-JYEL 02/433:34.

³⁸ KSMA-JYEL 02/433:18.

Säynätsalon asema suuren kaupungin kupeessa sen yhtenä kaupunginosana on tuonut mukanaan myös tietynlaista vakautta ja uudenlaista kehitystä. Liitossopimuksen jälkeenkin Säynätsalossa on tehty laajamittaisia korjaus- ja parannustöitä kuten esimerkiksi Lehtisaaren koulun ja kunnantalon remontit. Osana Jyväskylää Säynätsalosta on tullut entistä houkuttelevampi asuinpaikka. Saarten luonnonläheisyys yhdistettynä kaupungin ylläpitämiin palveluihin on sellainen yhdistelmä, joka täyttää vähän vaativammankin asujan valintakriteerit. Näin säynätsalolaisten yhtenä liitokseen kohdistuneena toiveena ollut kaupunginosan arvostuksen lisääntyminen asuinalueena on ainakin osittain toteutunut. Säynätsaloa onkin leikillisesti kutsuttu "paratiisisaariksi" tai "Jyväskylän Kauniaisiksi". Nämä lempinimet kertovat hyvin siitä, minkälaisia mielikuvia Säynätsalo asuinympäristönä asukkaissaan herättää.³⁹

XX: Meillä ainakin se oli syynä, että tää oli osa Jyväskylän kaupunkia, kun me muutettiin tänne. Me ei ehkä oltas siihen Säynätsalon kuntaan muutettu. Meille on tärkeätä olla osa, mun mies on aito jyväskyläläinen, se on tärkeä yhteisö se Jyväskylän kaupunki ja nää palvelut, koulut, verkot, tieverkot, kaikki. On asfalttitiet, on pyörätiet. Ainakin olen kuullut, että ei täällä ollut näin hienot tietkään ennen. Ja moni muukin asia. Minusta se on kai ollu, en minä nää siinä mitään negatiivista, että tuli osaksi Jyväskylän kaupunkia.⁴⁰

Päätösvallan etääntyminen

Palveluihin ja asuinympäristön muutokseen kohdistuvien pelkojen ja toiveiden taustalla oli selkeästi yksi suuri, kaiken kattava kysymys: mitä tapahtuu, kun itsenäisyys menee ja oma päätäntävalta päättyy? Haastateltavat puhuivat siitä, että itsenäisenä pienenä kuntana

³⁹ Tämä idyllinen kuva sai hiukan ryppyjä kasvoilleen Jyväskylän ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalan oppilaiden vuonna 2001 tekemän asukaskyselyn loppuraportin sivuilla. Raportin mukaan säynätsalolaisten tyytymättömyys kaupunginsaansa kohtaan oli voimallisinta ympäristöasioissa. Teiden, katujen ja viheralueiden kuntoa pidettiin huonona. Säynätsalon keskusta sai erityistä arvostelua osakseen liian ahtaana rakentamisen vuoksi. Muilla saarilla moitittiin erityisesti uimarantojen huonoa hoitoa. Harju et al. 2001, 12–13.

⁴⁰ KSMA-JYEL 02/433:30.

Säynätsalon kunnallinen hallinto, sen luottamusmiehet ja virkamiehet olivat lähellä kuntalaista. Miltei jokaisella kuntalaisella oli jonkinasteinen henkilökohtainen kosketuspinta kunnanvaltuuston, kunnanhallituksen tai lautakuntien jäseniin. Heillä oli tuntemus siitä, että asiat ovat omissa käsissä – tai ainakin jonkun tutun ja sitä kautta ehkä luotettavaksi koetun ihmisen käsissä.

XX: Ainakin semmosessa pienessä kunnassa, kun tämä oli, niin suurin piirtein joka huushollista joku sukulainen oli kunnan päättävissä elimissä. Koettiin, että vaikutuskanaviakin oli sillai helpommin ja lähempänä ja tutumpia. Kun kaikki tunsikaikki ja suurin osa porukkaa vielä vähän sukua keskenään jonkun koivun kautta, niin kyllähän se päätöksenteko oli lähempänä ja mutkattomampaa. Nyt aatellaan, että Jyväskylän kaupunginvaltuustossa istuu monta kymmentä ihmistä, jossa seassa on muutama säynätsalolainen, mutta kuitenkin se etääntyy. Ja varmaan se kokemus siitä, miten pystyy asioihin vaikuttaan tai niitä seuraan. Se on kauempana ja ehkä hankalampaa kumminkin. Varsinkin tämmösen pienen kunnan kohdalla se tutuus ja läheisyys on edesauttanut sitä, että vaikutusmahdollisuudet ja asioista perillä pysymisen kyky on ollu aika vahvoja.⁴¹

Uhkakuvaa liitoksen jälkeisestä päätöksenteon vieraantumisesta terävöitti erityisesti Säynätsalon ja Jyväskylän suuri kokoero – pelättiin, että omat paikalliset asiat hautautuvat ja hukkuvat kaupungin suuren virkakoneiston pyörteisiin.⁴² Osa haastateltavista kertoi siitä, miten Jyväskylän kaupungin hallinto ja uusi vieras byrokratia eivät tuntuneet omilta. Jokin, mihin aikaisemmin oli ollut oikeus ja mitä aiemmin oli pitänyt omanaan, olikin nyt jossain muualla – kauempana. Tapahtui eräänlaista osallisuuden ja osattomuuden uudelleen määrittymistä.⁴³ Entinen osallisuuden tunteeseen perustuva kunnallinen päätöksenteko

⁴¹ KSMA-JYEL 02/433:18.

⁴² Säynätsalossa laskettiin, että he edustavat vain noin viittä prosenttia koko kaupungin väkimäärästä ja se tarkoittaisi käytännössä sitä, että voimakkaallakin keskittämällä he saisivat vain yhden edustajan kaupunginvaltuustoon. KSMA-JYEL 02/433:3.

⁴³ Ks. esim. Lehtinen 2006: 54–55.

vaihtui osattomuuden tuntemuksiin. Hallinnollisen koneiston suurentuessa ja etääntyessä osalle kuntalaisista muodostui mielikuva siitä, että muut määräävät tulevaisuudessa minun asioistani.

Hallinnollisen kulttuurin muutos herätti myös toiveikkuutta ja odotuksia paremmasta. Tutut toimintatavat ja tutut päättäjät antoivat kuntalaisille tiettyä turvallisuutta, mutta kaikki eivät luottaneet paikalliseen päätöksentekoon. Säynätsalolaista päätöksentekoa arvosteltiin muun muassa siitä, että päätökset tehtiin vain muutaman henkilön piirissä, jolloin demokraattisuus kärsi. Samalla myös kiinnostus yhteisiä asioita kohtaan oli vähentynyt eikä ehdokkaita kunnallisiin luottamustoimiin löytynyt menneiden vuosikymmenten tapaan. Hallinnollisen kulttuurin muuttumisen toivottiin tuovan uusia tuulia ja uutta energiaa säynätsalolaiseen paikalliseen politiikkaan.

MM: Mitkä oli sitten ne plussat, mitä arveltiin, että tästä saadaan muuta kuin että vaneritehdas säilyy?

XX: Positiivisena oli se, että ei luotettu minun mielestä siihen poliittiseen johtoon. Valtuustossa saatettiin äänestää, valtuutetut keskenään miten vaan tai kunnanhallitus, mutta säynätsalolaiset ei luottanut Säynätsalon poliittiseen johtoon. – – Päästiin parempien päättäjien huomaan. Se oli minun mielestä kaikista myönteisin asia plus ne rahat sitten, jotka tuli valtiolta.⁴⁴

Kuntaliitosten yhteydessä on puhuttu myös siitä, miten kunnan luottamushenkilöt ja virkamiehet saattavat vastustaa liitosta, koska prosessi tulisi olemaan uhka oman valta-aseman jatkumiselle. Tämä byrokratiaintressiksi kutsuttu ilmiö⁴⁵ sisältää usein vaikeita yksityisen ja yleisen edun määrittämiseen liittyviä kysymyksiä. Kyseessä on vallankäyttöön ja politikointiin liittyvä asetelma, mutta siihen liittyy myös kulttuurinen tekijä paikkaan kuulumisen ja hallinnan tunteineen. Kunnalliseen päätöksentekoon osallistuminen on yksi

⁴⁴ KSMA-JYEL 02/433:5.

⁴⁵ Puustinen 1998, 147–148

tapa ilmentää omaa paikallisuuttaan.⁴⁶ Liitoksen myötä paikallinen foorumi katoaa tai etääntyy, jolloin vallan menettämisen ohella uhkakuviksi koetaan paikkaan sitoutumisen välineiden katoaminen ja sitä kautta osallisuuden kokemusten väheneminen.

Kyllähän se varmaan on kova paikka. Mä siis tunnen ihmisiä Säynätsalosta, että se oli niin kuin kova paikka tää kunta menettää. Varsinkin ne, jotka oli luottamustehtävissä, nehan jäi totaalisesti pois hyvinkin korkeista asemista.⁴⁷

Kuntaliitoksen myötä syntyvän demokratiavajeen vastapainoksi Säynätsaloon perustettiin paikallisilla vaaleilla valittava 11-jäseninen kaupunginosavaltuusto, jonka tehtäväksi tuli kehittää ja johtaa Säynätsalon alueen toimintoja yli hallintorajojen.⁴⁸ Kahden ensimmäisen valtuustokauden ajan kaupunginosavaltuusto valittiin vaaleilla, jotka järjestettiin kunnallisvaalien yhteydessä. Kummassakin kaupunginosavaalissa äänestysprosentti jäi alhaiseksi verrattuna kunnallisvaalien äänestysprosentteihin. Säynätsalolaiset eivät uskoneet paikallisella valtuustolla olevan todellisia mahdollisuuksia päättää uuden kaupunginosan asioista. Taustalla oli ajatus siitä, että kaupunginosavaltuusto oli vain kosmeettinen, lähinnä kuntaliitosta ja itsenäisyyden menettämistä pehmentämään tarkoitettu toimenpide, jolla ei todellisuudessa ole mahdollisuutta vaikuttaa säynätsalolaisten asioihin.

Sillä oli joku liikanimikin sillä valtuustolla, osanottovaltuusto, vai mikä se oli. Että se kuvastaa, että ihmiset koki, että ei sillä ole mitään isompaa tarkotusta eikä merkitystä. Että se on vain kaupungin antama almu, että saatte tekin tehdä pieniä

⁴⁶ Ks. esim. Pratchett 2004, 359–368.

⁴⁷ KSMA-JYEL 02/433:5.

⁴⁸ *Säynätsalon Sanomat* 21.1.1993: Kaupunginosavaltuuston 11 valtuutettua aloittivat tunnustellen. *Keskisuomalainen* 15.1.1993: Käytännön oppikirja käynnistyi Säynätsalossa. Rahojen käyttö mietitään yhdessä.

päätöksiä siellä pienessä kauniissa kunnantalossanne.⁴⁹

Epäilyistä huolimatta kaupunginosavaltuusto tarttui uuteen toimeensa ja ensimmäisellä kaudella sillä oli tehtävänä suunnitella ja kohdistaa liitoksen yhteydessä Säynätsaloon varattujen porkkanarahojen käyttö. Investointiohjelman laatimisessa osavaltuuston jäsenten paikallistuntemus oli merkittävä apu kaupungin päättäjille, joille uusi kaupunginosa ei ollut vielä kovinkaan tuttu. Osavaltuuston toinen tehtävä oli viideksi vuodeksi solmitun liitossopimuksen toteutumisen valvonta erityisesti palvelutason osalta. Liitossopimuksen voimassaoloajan kaupunginosavaltuustolla oli vuosittain käytössään noin kolmen miljoonan markan määräraha. Sopimuskauden jälkeen määrärahaa laskettiin vähitellen ja viimeisinä toimintavuosinaan kaupunginosavaltuustosta kaupunginosalautakunnaksi muutetun ryhmän määräraha oli 30 000 euroa. Kaupunginosalautakunnan toiminta lakkautettiin vuoden 2009 alusta.⁵⁰

Verrattaessa säynätsalolaisten kuntaliitoksen toteuttamiseen kohdistamia pelkoja ja toiveita muualla Suomessa suunniteltujen ja toteutettujen liitosten aiheuttamiin tuntemuksiin on helppo havaita, että pelot ja toiveet kohdentuvat samantyyppisiin asioihin eri liitostapauksissa. Tietysti yksityiskohdat ja taustatekijät vaihtelevat, mutta yleisellä tasolla kuntaliitoksiin kohdistuvia pelkoja ja toiveita tarkastellen voidaan todeta niiden samankaltaisuus. Kuntaliitokset aiheuttavat kuntalaisissa huolta esimerkiksi hallinnollisen byrokratian lisääntymisestä, reuna-alueiden demokratian ja palveluiden heikkenemisestä, maankäytön suunnitteluvallan menettämisestä, hallinnon saneerauksista, työpaikkojen menettämisestä sekä itsenäisyyden ja kotikunnan menettämisestä. Liitoksiin kohdistettavia yleisiä toiveita ovat muun muassa suuremman kunnan imago ja vetovoima, seudullisen yksimielisyyden helpompi löytyminen, kuntien välisen kilpailun poistaminen, palveluiden ja hallinnon päällekkäisyyksien poistaminen ja kehittämisvoimavarojen kasvu.⁵¹

Kuntaliitoksen kynnyksellä kuntalaiset joutuvat pohtimaan, turvaudutaanko vanhaan tuttuun kunnallista itsenäisyyttä korostavaan linjaan vai lähdetäänkö etsimään uutta ja

⁴⁹ KSMA-JYEL 02/433:17.

⁵⁰ *Keskisuomalainen* 12.12.2008: Lautakunta loppuu Säynätsalossa.

⁵¹ Ks. esim. Puustinen 1998; Leinamo 2004; Wilmi 2011, 463–475.

muutosta sellaisesta, josta ei aikaisemmin ole kokemuksia. Kuntaliitosprosessissa säilyttävät ja muutokseen pyrkivät voimat tai tahtotilat kamppailevat. Tässä yhteydessä asukkaat joutuvat pohtimaan myös omaa suhdettaan kotikuntaansa. Mitä kotikunta kuntalaiselle merkitsee?

Kotikunta kuntalaisen arjessa

Kunta on ensisijaisesti hallinnollinen, taloudellinen ja poliittinen kokonaisuus, jonka tarkoituksena on tuottaa palveluja ja organisoida eri tavoin asukkaidensa asumisen ympäristöä. Näin ajateltuna kunta käsitetään alueelliseksi organisaatioksi, jolla on välineellinen tehtävä.⁵² Kunta on kuitenkin rakentunut ja sitä ylläpidetään kuntalaisten, virkamiesten ja luottamushenkilöiden muodostamin sosiaalisin ja toiminnallisoin verkostoin, jotka antavat kunnalle inhimillisen ulottuvuuden. Verkostot organisoivat, kontrolloivat ja asettavat koordinaatteja asukkaiden jokapäiväiselle elämälle ja samalla luovat puitteita ihmisten kuntakeskeiselle paikkatietoisuudelle. Kunta tarjoaa asukkailleen yhdenlaiset arkielämän kehykset – konkreettisen alueen, johon asettua ja kuulua.⁵³ Jokaisella kunnalla on myös oma paikallinen menneisyytensä, jonka jatkumoa asukkaat ovat osaltaan luomassa ja jonka osaksi asukkaat voivat itsensä sijoittaa. Arkielämän kehyksenä ja ajallisena jatkumona kunta merkityksellistyy, kunnasta tulee kotikunta. Kotikunta voidaan nähdä sellaisena paikkaan sidottuna yhteisönä, johon kuntalaiset tuntevat kuuluvansa ja johon he viittaavat kuvaillessaan, millaisia ihmisiä he ovat.⁵⁴ Kotikunta saattaa muodostua osaksi omaa identiteettiä ja kotikunta halutaan nähdä yhteisönä, jolla on omat, muista kunnista eroavat erityispiirteensä. Tällöin kuntalaisten mielikuvissa asuinpaikka, kotikunta ja paikallisuuden näkökulmasta myös kotiseutu kutoutuvat yhtenäiseksi merkitysverkostoksi.

⁵² Asunmaa 1996, 7.

⁵³ Paasi 1998, 175, 186; ks. myös Eräsaari 2009, 72–76. KuntaSuomi2004 -ohjelman kuntalaistutkimuksen mukaan omaan asuinkuntaansa samaistuu vahvasti noin puolet suomalaisista aikuisista. Toisaalta joka viides kuntalainen tuntee vain vähäistä yhteenkuuluvuutta asuinkuntaansa. Pekola-Sjöblom ym. 2006, 94.

⁵⁴ Sihvola 2000, 69; ks. myös Riukulehto & Suutari 2012, 95–103.

Riukulehto ja Suutari käsittelevät kunnan, kotikunnan ja kotiseudun käsitteellistä yhteyttä yksityiskohtaisemmin tämän kirjan päättävässä artikkelissa.

Kotikuntaan liitettävistä merkityksistä huolimatta kuntaliitokset nähdään, niitä suunnitellaan ja niistä puhutaan usein mekaanisina uudelleenjärjestelyinä, joissa muutosten ajatellaan koskevan lähinnä erilaisten organisaatioiden toimintaa. On kuitenkin perusteltua ajatella, että kuntaliitos erityisesti omassa kotikunnassa on inhimillisten, kulttuuristen ja ylipäätään kuntalaisten arkiseen elämään sisältyvien tekijöiden summa. Kotikunta arkielämän kehyksenä ja elettyinä paikkana luo asukkailleen merkityksiä, joiden aineksina ovat arvostukset, asenteet, mielikuvat ja tunteet ja jotka aktivoituvat kuntaliitoksen kaltaisessa muutoksessa.⁵⁵

Kuntaliitoskeskusteluissa esiin nousevat tuntemukset ja kokemukset ovat ihmisten tuntemuksia ja kokemuksia nimenomaan kuntalaisen roolissa. Kuntalaisten kiinnittyminen kotikuntaansa riippuu paljon siitä, miten he osallistuvat kotikuntansa elämään ja arkeen. Toiset käyttävät esimerkiksi kunnallisia palveluita enemmän kuin toiset. Samalla tavoin toiset viettävät enemmän aikaansa kotikunnassaan kuin toiset ja ovat siten myös kiinnostuneempia kotikuntansa asioista. Kunta vaikuttaa asukkaiden jokapäiväisen elämän taustalla ja osaltaan rytmittää heidän arkeaan. Kuntaliitoksen myötä osa totutuista rytmeistä muuttuu tahtiaan ja kuntalaisten on tehtävä uusia sovituksia. Kuntaliitos ei mullista kuntalaisten elämää kokonaisvaltaisesti, mutta se saa asukkaat huolestumaan asuinpaikkansa tulevaisuudesta.⁵⁶

Säynätsalossa kunnan rooli ihmisten arjessa oli pitkään toissijainen verrattuna yhtiön vaikutusvaltaan paikkakunnalla. Yhtiön keskeinen asema myös vauhditti neuvotteluja ja vaikutti myönteisen kuntaliitospäätöksen tekemistä. Suuri osa kuntalaisista kannatti kuntaliitosta, ja sen vuoksi liitos ei ole jättänyt jälkeensä ylipääsemättömiä ikäviä muistoja tai kokemuksia. Tarkasteltaessa kuntaliitoksen vaikutuksia haastateltavien arkielämään, heidän suhtautumistaan liitokseen ja tehtyjen haastattelujen ilmapiiriä tulkiten säynätsalolaiset ovat sopeutuneet elämäänsä kaupunginosalaisina. Haastateltavat olivat melko yksimielisiä siitä, että säynätsalolaiset ovat voineet jatkaa arkista elämäänsä

⁵⁵ Mäkinen 2013, 287.

⁵⁶ Mäkinen 2007, 129.

esimerkiksi kunnallisten palvelujen osalta kohtuullisissa olosuhteissa, ja he voivat olla tyytyväisiä asioiden saamaan muotoon.

MM: Että tulevaisuus näyttää ihan asuttavalta?

XX: Juu, juu, mä uskon, että se vain paranee. Se ympäristö on semmonen, että ihmisiä kiinnostaa asua. Liikenneyhteydet kohtuulliset. – – Tää ympäristö, tää vesi, yleensäkin ihmisten halu päästä luonnon lähelle, niin kyllä se Säynätsalon etu on.⁵⁷

Siitä huolimatta, että liitoksesta on kulunut vuosia ja säynätsalolaiset ovat eläneet pitkään kaupunginosalaisina, kysymykset Säynätsalon itsenäisyydestä, siitä miten Säynätsalo olisi selviytynyt itsenäisenä kuntana, nousevat esiin. Ehkä nostalgisiakin piirteitä saanut mielikuva Säynätsalosta itsenäisenä kuntana elää joidenkin kaupunginosaalaisten keskuudessa niin kauan kuin kunnallisen itsenäisyyden aikana eläneitä ja itsenäisyyden aikaa muistelevia säykkiläisiä asuu paikkakunnalla.⁵⁸ Kaupunginosalaisuuden luonnollistuminen, sen muuttuminen täysin kyseenalaistamattomaksi arkielämän kehikseksi, on pitkäkestoinen prosessi, johon kuluva aika on paremminkin sukupolvien kuin vuosien määrällä arvioitavissa.⁵⁹

Lähteet ja kirjallisuus

Haastatteluaineisto

⁵⁷ KSMA-JYEL 02/433:15.

⁵⁸ Keski-suomalainen 29.1.2006: Periaatteessa edelleen vastaan. Kuntaliitoksesta kulunut 13 vuotta, mutta mielipiteet jakautuvat yhä.

⁵⁹ Mäkinen 2013, 303–304.

Keski-Suomen Muistiarkisto, historian ja etnologian laitos, Jyväskylän yliopisto

Diaarionumero

KSMA-JYEL 02/433:1

KSMA-JYEL 02/433:3

KSMA-JYEL 02/433:5

KSMA-JYEL 02/433:7

KSMA-JYEL 02/433:15

KSMA-JYEL 02/433:17

KSMA-JYEL 02/433:18

KSMA-JYEL 02/433:20

KSMA-JYEL 02/433:22

KSMA-JYEL 02/433:24

KSMA-JYEL 02/433:27

KSMA-JYEL 02/433:28

KSMA-JYEL 02/433:30

KSMA-JYEL 02/433:34

KSMA-JYEL 02/433:36

Sanomalehtiartikkelit

Keskisuomalainen

8.9.1991: Vaneritehtaan syötti kuntapomoille. Liitoskissakin voi nousta vanerikeskustelussa pöydälle. Kuntaliitos hinnaksi Säynätsalolle?

15.1.1993: Käytännön oppikirja käynnistyi Säynätsalossa. Rahojen käyttö mietitään yhdessä.

15.3.2004: Säynätsalon koulu säilytettävä (mielipidekirjoitus).

29.1.2006: Periaatteessa edelleen vastaan. Kuntaliitoksesta kulunut 13 vuotta, mutta mielipiteet jakautuvat yhä.

27.9.2007: Säynätsalon laboratoriopalvelut takkuavat yhä.

12.12.2008: Lautakunta loppuu Säynätsalossa.

Säynätsalo-lehti

11.9.1991. Lukijan kynästä: Vain muutaman markan tähden...

Säynätsalon Sanomat

21.1.1993: Kaupunginosavaltuuston 11 valtuutettua aloittivat tunnustellen.

16.9.1998: "Kaupunginosavaltuusto vetoaa kaupunginvaltuustoon: Säynätsalon terveys- ja sosiaalipalvelut on turvattava."

Tutkimuskirjallisuus

Asunmaa, Pentti 1996: Kunnan yhteistyön rajattomat ulottuvuudet. Teoksessa *Riittääkö kunnille yhteistyö vai tarvitaanko liitoksia? Kunnallista yhteistyötä kokemusten valossa.*

Toimittanut Markku Houni. Suomen Kuntaliitto, Helsinki.

Eräsaari, Leena 2009: Jos ratkaisu on yhteisö, niin mikä on ongelma? Teoksessa *Yhteisöllisyys liikkeessä*. Toimittaneet Karin Frilander ja Marjatta Vanhalakka-Ruoho. Kansanvalistusseura ja Aikuiskasvatuksen Tutkimusseura, Helsinki.

Felski, Rita 2000: The Inventions of Every Day Life. – *New Formations* 39 (1999/2000), 15–31.

Frykman, Jonas & Gilje, Nils 2003: Being There. An Introduction. Teoksessa *Being There. New Perspectives on Phenomenology and the Analysis of Culture*. Toimittaneet Jonas Frykman ja Nils Gilje. Nordic Academic Press, Lund.

Frykman, Jonas et al. 2009: Sense of Community. Trust, Hope and Worries in the Welfare State. – *Ethnologia Europaea*, 39(1) 2009, 7–45.

Havila, Marjo 1994: Julkinen hallinto. Teoksessa *Päivät seutuvilla Päijänteen. Säynätsalolaisten kirja*. Toimittanut Matti Rautjoki. Jyväskylän yliopisto ja Jyväskylän kaupunki.

Heller, Agnes 1984: *Everyday Life*. Routledge & Kegan Paul, London.

Hämeenaho, Pilvi 2014: *Hyvinvoinnin verkostot maaseudulla asuvien äitien arjessa. Etnologinen tutkimus palvelujen käytöstä ja hyvän arjen rakentumisesta*. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki.

Jokinen, Eeva 2003: Arjen kyseenalaisuus. – *Naistutkimus* 1/2003, 4–17.

Karjalainen, Pauli Tapani 2006: Topobiografinen paikan tulkinta. Teoksessa *Paikka. Eletty, kuviteltu, kerrottu*. Toimittaneet Seppo Knuuttila, Pekka Laaksonen ja Ulla Piela. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.

Knuuttila, Maarit 2006: *Kansanomainen keittämisen taito*. Kansatieteellinen arkisto 50. Suomen muinaismuistoyhdistys, Helsinki.

Korkiakangas, Pirjo 1999: Muisti, muistelu, perinne. Teoksessa *Kulttuurin muuttuvat kasvot*.

Johdatusta etnologiatieteisiin. Toimittaneet Bo Lönnqvist et al. Tietolipas 155. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.

Korkiakangas, Pirjo 2006: Etnologisia näkökulmia muistiin ja muisteluun. Teoksessa *Muistitietotutkimus. Metodologisia kysymyksiä*. Toimittaneet Outi Fingerroos, Riina Haanpää, Anne Heimo ja Ulla-Maija Peltonen. Tietolipas 214. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.

Kortelainen, Kaisu 2008: *Penttilän sahayhteisö ja työläisyys. Muistitietotutkimus*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.

Kärki, Anita 2005: Sanomalehdestä luettu ja koettu paikallisuus. – *Sosiologia* 42(4) 2005, 288–297.

Lehtinen, Ari 2006: Osallisuuden ja kieltäytymisen paikat. Teoksessa *Paikka. Eletty, kuviteltu, kerrottu*. Toimittaneet Seppo Knuuttila, Pekka Laaksonen ja Ulla Piela. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.

Leinamo, Kari 2004: Kuntaliitoksen jälkeen. Kuntien yhdistymisen vaikutukset liitosalueiden näkökulmasta. Levón-instituutin julkaisuja 111. Vaasan yliopisto, Vaasa.

Lönnqvist, Bo 1998: Etnologia ja historiallinen antropologia. Teoksessa *Toinen sivilisaatio. Arkielämä, sivilisaatio ja kansankulttuuri Suomessa noin 1500–2000*. Toimittaneet Pekka Junkala et al. Etnologian laitoksen tutkimuksia 36. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.

Mäkilä, Kimmo 2007: *Tuhoa, tehoa ja tuhlausta. Helsingin Sanomien ja New York Timesin ydinaseuutisoinnin tarkastelua diskurssianalyttisestä näkökulmasta 1945–1998*. Jyväskylä Studies in Humanities 84. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.

Mäkinen, Minna 2007a: *Kotikunta kaupunginosaksi. Säynätsalon kunnan ja Jyväskylän kaupungin kuntaliitos kulttuurisena ilmiönä*. Julkaisematon lisensiaatintutkielma. Jyväskylän yliopisto, historian ja etnologian laitos. Saatavana:
<https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/8080>.

Mäkinen, Minna 2007b: Muistelu ja muistuttelu haastattelun dialogin rakentajana.

Teoksessa *Hei, muistatkos...?* Toimittaneet Maarit Knuuttila et al. Ethnos-toimite 14. Ethnos ry, Helsinki.

Mäkinen, Minna 2013: Paikallisuus, yhteisöllisyys ja muuttuvat kuntarajat. Esimerkkinä Jyväskylän ja Säynätsalon kuntaliitos. Teoksessa *Yhteisöllisyyden perintö. Tutkimuksia yhteisöistä eri vuosisadoilla*. Toimittaneet Jari Eilola ja Laura-Kristiina Moilanen. Historiallinen arkisto 139. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.

Paasi, Anssi 1998: Alueiden renessanssi ja identiteettipuhe. Teoksessa *Missä on tässä*. Toimittanut Sakari Hänninen. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.

Pekola-Sjöblom, Marianne & Helander, Voitto & Sjöblom, Stefan 2006: *Kuntalainen – kansalainen. Tutkimus kuntalaisen asenteista ja osallistumisesta 1996–2004*. Suomen Kuntaliitto, Helsinki.

Petrisalo, Katriina 2001: *Menneisyys matkakohteena. Kulttuuriantropologinen ja historiatieteellinen tutkimus perinnekulttuurien hyödyntämisestä matkailuteollisuudessa*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.

Pratchett, Lawrence 2004: Local Autonomy, Local Democracy and the 'New Localism'. – *Political Studies* 52(2) 2004, 358–375.

Puustinen, Sari 1998: *Kuohuttava kuntaliitos. Tutkimus kolmen kuntaliitoksen edellytyksistä ja esteistä*. Acta-sarjan julkaisuja nro 89. Suomen Kuntaliitto, Helsinki.

Rautjoki, Matti 1994: Eränkävijöiden ja verottajien saaret. Teoksessa *Päivät seutuvilla Päijänteen. Säynätsalolaisten kirja*. Toimittanut Matti Rautjoki. Jyväskylän yliopisto ja Jyväskylän kaupunki.

Riukulehto, Sulevi & Suutari, Timo 2012: *Joki on Nurmon äiti. Nurmonjokilaakso kotiseutukuvassa*. Julkaisuja 28. Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti, Seinäjoki.

Sihvola, Juha 2000: *Yksilönä yhteisössä. Näkökulmia paikallisuuteen, globalisaatioon ja hyvään elämään*. Pole-Kuntatieto, Helsinki.

Valpola, Tiina 1998: Kuntakriisi ja teollinen perimä. Teoksessa *Missä on tässä*. Toimittanut Sakari Hänninen. SoPhi, Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.

Valta, Reijo 1994: Kunnasta kaupunginosaksi. Teoksessa *Päivät seutuvilla Päijänteen. Säynätsalolaisten kirja*. Toimittanut Matti Rautjoki. Jyväskylän yliopisto ja Jyväskylän kaupunki, Jyväskylä.

Vilkuna, Kustaa, H. J. 1996: *Arkielämää patriarkalisessa työmiesyhteisössä. Rautaruukkilaiset suurvalta-ajan Suomessa*. Historiallisia tutkimuksia 196. Suomen Historiallinen Seura, Helsinki.

Wilmi, Jorma 2011: *Jyväskylän maalaiskunnan historia 1945–2008. Viimeinen maalaiskunta*. Jyväskylän kaupunki, Jyväskylä.

Verkkójulkaisut

Suomen kuntaliitto 2014, Kunnat.net: *Kuntajaot ja asukasluvut 2000–2014*. Suomen kuntaliitto, Helsinki. Saatavana:
<http://www.kunnat.net/fi/tietopankit/tilastot/Sivut/default.aspx>. Päivitetty 1.1.2014.